

(čolni deblaki — monoksili, sani); poljedelsko orodje, zlasti plug. V družbenem življenju je nesporna slovanska dediščina zadruga, »sprega«, ples kolo, v običajih pa zažiganje poletnega kresa, barvanje pirhov, kult prednikov v običajih okoli zimskega solsticija; 2. staroslovanske dediščine, ki se je ohranila samo pri nekaterih skupinah južnih Slovanov: jarma za dve živinčeti hkrati, ki ga poznajo vsi Slovani (»slovanski jarem«) in za katerega je gotovo, da so ga južni Slovani prinesli s seboj s severa, dinarsko področje v celoti ne pozna. Stožčasta preslica (koželj) se uporablja samo na (severo) zahodnem in na vzhodnem ozemlju južnih Slovanov. Svatbeni venec je udomačen le v Liki, Podravini, Slavoniji; 3. posamezni elementi iz stare dediščine nastopajo osamljeno. Nekaj vasi v Liki (Počitelj, Divoselo) pozna oz. je v bližnji preteklosti poznalo preproste smučī, ki s svojim nazivom »rtve« dokazujejo, da so dediščina s severa. Izvor bloških smučī še ni jasen, vendar meni avtor, da naziv zanje ne izvira iz jezika starih Slovanov. (V svoji doktorski disertaciji pa je dr. B. Orel prišel do povsem drugih ugotovitev.) — V poslednjem poglavju razpravlja pisec o vzrokih, zaradi katerih so se posamezni pojavi iz stare domovine ohranili tako, kot so pokazala gornja izvajanja. To so storile zgodovinske (srečanje dveh kultur itd.), geografske, klimatske, ekološke in druge prilike. Razpravici je dodan seznam literature in izčrpen povzetek v angleščini.

Danica Ževart

Etnološki pregled I. Beograd 1959.

S precejšnjo zamudo je izšel prvi letnik glasila Etnološkega društva Jugoslavije, katerega potrebo so člani močno naglašali na svojih posvetovanjih, zlasti v Banja Luki junija 1959. Doslej je izhajalo več etnoloških publikacij, ki so prikazovale delavnost posameznih muzejev in ustanov, a so bile pretežno regionalnega značaja. Novo ustanovljeni Etnološki pregled pa poudarja, da bo obravnaval najširšo etnološko problematiko južnih Slovanov in Balkanskega polotoka. Povezoval bo domače in tuje strokovnjake, ki preučujejo te probleme in jih hkrati seznanjal s položajem te vede v svetu. Za zdaj bo Etnološki pregled izhajal v eni knjigi letno.

Z dvema prispevkoma pričujočega Etnološkega pregleda smo se okvirno seznanili že na strokovnih posvetovanjih, kjer sta nam bila posredovana v obliki referatov (Bratanić, Filipović). Tu sta objavljena v bolj izdelani obliki in z vso potrebno dokumentacijo. Branimir Bratanić razpravlja o Etnološkem atlasu Jugoslavije, ki je osrednja kolektivna naloga jugoslovanskih etnologov. Iz kronološkega pregleda etnoloških in lingvističnih atlasov v svetu sledi, da smo v tem pogledu med zadnjimi v Evropi. Kot ilustrativno gradivo k posameznim razpravam so bile sicer že izdelane razne karte, Etnološki seminar v Zagrebu je začel tudi s sistematičnim kartografskim etnografskim pojavom — vse te izkušnje bodo za bodoče delo koristne — vendar je realizacija Etnološkega atlasa Jugoslavije težavna naloga, tako po obsežnosti in dolgotrajnosti dela kakor tudi zaradi finančnega in kadrovskega vprašanja. Avtor razpravlja o raznih problemih v zvezi z atlasom: namen in možnosti atlasa, vsebina in obseg, viri in končno organizacija dela. Ta poslednja izvajanja predočujejo nekak okvirni načrt za izvedbo našega Etnološkega atlasa.

Milenko Filipović je zbral dokaj gradiva o temi »Bakarno ili mjedeno gumno«. Ta toponim je pogosten v srednjih in južnih pokrajinah Jugoslavije. »Gumno« ne pomeni samo mesta, kjer vrše žito, ampak nasploh prostor, kjer se opravljajo razna dela: obdelava rudnin (naziv »bakarno«, »mjedeno« — med!), lončarskih izdelkov — torej važna gospodarska opravila, v katera so po nekdanjem verovanju posegale nadnaravne sile. Od tod predstava, da se na gumnu zbirajo čarovnice. Razširjeno je izročilo, da segajo Srbi do »bakarnog gumna«, ki pa topografsko ni opredeljeno. Nepojasnjeno ostane

vprašanje, ali so izročila o »bakarnom gumnu« in predstave o zbiranju čarovnic na njem nastale na balkanskih tleh in so jih južni Slovani prevzeli od staroselcev, ali pa so jih prinesli s seboj iz prvotnega bivališča. Avtor pripominja, da v indeksu Stitha Thompsona »bakarno gumno« ni registrirano.

Prispevek Jovana Trifunoskega o Cincarih v Ovčepoljski kotlini je antropogeografskega značaja. Govori o Cincarih (oz. Vlahih ali Aromunih), ki so se uvrstili med stalne prebivalce te kotline (poleg Makedoncev, Turkov in drugih), ko zaradi spremenjenih razmer niso mogli več vzdrževati pastirskega nomadskega življenja. Do balkanske oz. prve svetovne vojne so se s svojimi čredami svobodno premikali tja do Egejskega morja (od maja do srede oktobra so bili po planinah Pljačkovci, Belasnici, Osogovskih planinah, prezimovali pa so v kotlinah in dolinah rek), poslej pa so spremenjene državne meje, izseljevanje Turkov in drugi dogodki to onemogočili. Začeli so se za stalno naseljevatj: 41 % se jih je ustalilo v letih 1912—1918, 54 % pa od leta 1945 do danes. Oprijeli so se poljedelstva (gre jim baje prav tako dobro od rok kot tam živečim Makedoncem, ki že stoletja obdelujejo zemljo), stacionarne živinoreje, izdelujejo preproge, torbe itd. Cincari v Ovčepoljski kotlini so ohranili svoje etnične tradicije (običaji, noša, jezik), ki pa še čakajo raziskovalca.

Tadeusz Malinowski priobčuje arheološko razpravo o zgodnesrednjeveških slovanskih posodah za praženje žita. Gre za značilen inventar poljskih in vzhodnonemških najdišč: velike plitve posode, navadno pravokotne oblike. Sporna je njihova funkcija: ostanki ognjišč, priprava za pečenje testa, spravljanje žita, izpiranje itd. Najverjetnejša se zdi razlaga K. Moszyńskega, ki je na osnovi etnografskih analogij iz Jugoslavije dokazoval, da so v teh posodah čistili in pražili žito, in to zlasti nezrelo žito pred mletjem.

Poleg obravnavanih razprav prinaša I. letnik Etnološkega pregleda še dva nekrologa: Kazimirz Moszyński (M. Gavazzi) in Ludvík Kuba (Irena Janáčková-Knihová) ter več kujižnih poročil in ocen.

Danica Ževart

Ethnographica. Moravské Museum Brno. Etnografické tisky. Řidi Ludvík Kunz. Ročenka I., 1959 (1960), str. 308.

Českoslovaški muzejski strokovnjaki so pod vodstvom Ludvika Kunza osnovali s prvim letnikom Ethnographic zelo zanimivo in pomembno muzejsko publikacijo. Njen namen je prikazovati v objavljenih razpravah globlje znanstvene zveze na področju etnografije, obravnavati razna vprašanja ljudske kulture v zgodovini ljudstev, podpirati mednarodno sodelovanje etnografskih znanstvenikov in poudariti osnovno vlogo ljudstev v zgodovini družbe in pri graditvi novega in boljšega družbenega reda.

Prvi letnik zbornika je razdeljen na sedem sistematično urejenih poglavij.

Prvo poglavje ima več krajših jedrnatih razprav, ki jih bogati obilen in lep slikovni material. V teh razpravah nas avtorji seznanjajo s specialnimi primerki materialne kulture iz raznih muzejev v srednji in vzhodni Evropi (sedmograški turbinski mlini, napoleonske-leipziške in turške rute, ročne statve za pasove v Berlinskem muzeju, fantovski okras na klobuku — del moške noše v Podlužju, ljudska plastika v muzeju v Poznanju itd.).

Drugo poglavje obsega krajše članke o vprašanju muzejev na prostem, poročilo II. konference muzejcev-etnografov v CSR in članek o raziskovanju in dokumentiranju ljudskega plesa v Etnografskem muzeju v Torunju.

V tretjem poglavju sledi instruktivni članki o etnografskih muzejskih zbirkah, muzejskih škodljivcih-insektih, muzejskem razstavnem inventarju za eksotične eksponate v Leipziškem muzeju in o problemu razstavljanja ljudskih običajev.